

Krzysztof J. Guzek

Z historii polskiej bandery

U ZARANIA II RZECZYPOSPOLITEJ



ZDUNY K/ŁOWICZA - PAZDZIERNIK 2010

Krzysztof J. Guzek

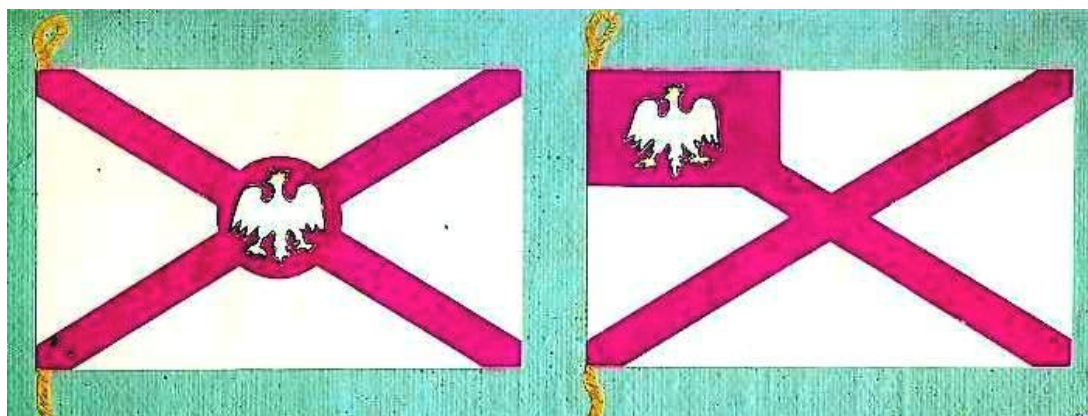
Z historii polskiej bandery

U ZARANIA II RZECZYPOSPOLITEJ. 1918 - 1919. *

Jeszcze pod koniec pierwszej wojny światowej fakt uznawania Orła Białego**) za godło, a barw biało-czerwonych za barwy narodowe nie podlegał w zasadzie dyskusji, jednakże w kształtowaniu tych symboli polskiej państwowości panowała duża różnorodność. Świadczą o tym nie tylko liczne przekazy historyczne, ale również i zachowane do naszych czasów egzemplarze flag i sztandarów. Dlatego z chwilą odzyskania w 1918 r. niepodległości nasiliły się w społeczeństwie polskim spory na temat ostatecznych form znaków państwowych.

Trwała ożywiona dyskusja na temat wzoru wizerunku orła białego jako godła państwowego, a przy tym największe emocje budziła sprawa zachowania na jego głowie królewskiej korony. Kontrowersje budziły nie tylko proponowane wzory flag państwowych, lecz także i barwy, jakie one miały nosić na swych płachtach. Z kronikarskiego obowiązku wspomnieć należy, iż ścierały się dwa poglądy: czy flagą państwową ma być czerwona płachta z dużym wizerunkiem orła białego, czy też ma ona być biało-czerwona - z orłem na białym, górnym pasie lub też zupełnie bez godła. Trwały także zacięte spory o odcień czerwieni jako jednej z oficjalnych barw państwowych, a wśród propozycji była i taka, która preferowała amarant - barwę związana z okresem walk narodowo-wyzwoleńczych.

Różnorodność w przedstawianiu godła narodowego oraz zróżnicowanie wzorów chorągwi i flag państwowych w tym początkowym okresie niepodległości wynikało z braku scentralizowanego ośrodka władzy państwowej, który był wówczas w stadium tworzenia, a jego energia ześrodkowana była na walce o ostateczny kształt ustrojowy i granice młodego Państwa Polskiego. Dlatego spontanicznie powstawały różne projekty godeł i flag państwowych, w tym także projekty bander dla przyszłej marynarki wojennej i handlowej, a niektóre z nich zostały nawet zrealizowane.



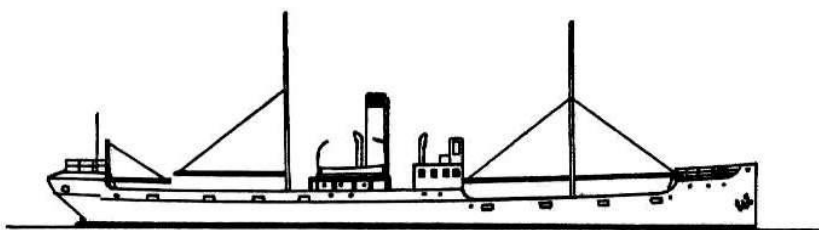
Ryc.1. Bandery statku „Polonia”: wg projektu dla przyszłej polskiej floty wojennej (z lewej) i bandera statku „Polonia” po uwzględnieniu protestu (z prawej).

[Rekonstrukcja barwna © KJG - AD 1988]

*) Artykuł Opublikowany w miesięczniku „Morze”, Nr 11 z 1998 r. Dokonane przez Autora barwne rekonstrukcje wzorów bander, opublikowane w „Morzu” Nr 11/1998, a stanowiące ilustracje do niniejszego artykułu, **mimo zastrzeżenia praw autorskich opublikował bez podania źródła p. Grzegorz Skrukwa** w Internecie w witrynie „Flags of The Word” na stronie „Poland” w linku „Military Flags/Nawy Flags/Proposals for Ensign 1918-1919”

Pierwszy projekt bandery dla przyszłej Polskiej Marynarki Wojennej powstał na obczyźnie, jeszcze przed odzyskaniem niepodległości - w Sewastopolu. Grupa Polaków - oficerów carskiej marynarki wojennej - zaproponowała, by polska bandera wojenna utworzona była na wzór rosyjskiej bandery wojennej, która przedstawiała ukośny krzyż św. Andrzeja na białej płachcie. Projektodawcy planowali jednak zastąpienie barwy niebieskiej amarantem, a na przecięciu ramion krzyża, w sercowym polu flagi - umieszczenie wizerunku orła białego w okrągłym polu o tej samej barwie, co barwa ukośnego krzyża.

Na wieść o odzyskaniu niepodległości bandera według tego wzoru podniesiona została w Noworosyjsku na statku „*Polonia*” (dawniej: „*Cziatura*”), należącym do polskiego przemysłowca S. Ryłskiego [wzór - Ryc.1a]. Wobec zarzutu, że wzór takiej bandery jest przeznaczony dla przyszłej Polskiej Marynarki Wojennej - przeniesiono amarantowe pole z orłem białym w kanton bandery przy drzewcu [wzór - Ryc. 1b], nawiązując tym samym do wzoru historycznej bandery Kompanii Chersońskiej z końca XVIII wieku.



Ryc. 2. Drobnicowiec s/s „*Polonia*”, ex „*Cziatura*”, zakupiony przez inż. S. Ryłskiego z Baku (firma *Bracia Ryłscy*, później *Ryłski i S-ka*)

[Źródło: Miciński J., Kolicki S.: „*Pod polską banderą*”, Wyd. Morskie 1962] **)

Ciekawa plastycznie koncepcje flagi o polskich barwach narodowych opracowano - również na obczyźnie - w Stanach Zjednoczonych. Powstałe w kwietniu 1919 r. Towarzystwo Polsko-Amerykańskiej Żeglugi morskiej S.A. w Nowym Jorku (*Polish American Navigation Corporation, N.Y.*) umieściła na swej fladze wizerunek orła białego w czerwonym polu w kształcie rombu, wpisanego w białe pole płachty flagi [Ryc. 3].



Ryc.3. Wzór flagi armatorskiej z 1919 r. Towarzystwa Polsko-Amerykańskiej Żeglugi Morskiej S.A. w Nowym Jorku.

[Rekonstrukcja barwna © KJG - Ad 1988]

1/ Specyficzną cechą polskiej heraldyki jest posiadanie przez herby nazw własnych. Stąd też określenie *Orzeł Biały* - pisane dużymi literami - stanowi nazwę własną herbu Rzeczypospolitej, natomiast określenie *orzeł biały* dotyczy tylko wizerunku orła - t.j. godła herbu zwanego *Orłem Białym*.

**) Ilustracje oznaczone dwiema gwiazdkami zostały przez Autora dodane w 2010 r. przy wprowadzaniu tekstu do komputera.

Nie była to wprawdzie bandera, gdyż statki Towarzystwa zarejestrowane były pod banderą amerykańską, jednakże na tę flagę armatorska należy zwrócić wagę, gdyż powstała ona w okresie braku oficjalnych znaków państwa polskiego - można ją zatem uznać za jedną z propozycji wzoru dla przyszłej polskiej bandery handlowej.

Zwraca uwagę ciekawa, wspólna cecha bander statku „Polonia” i bandery wspomnianego Towarzystwa, a mianowicie biała płachta flagi. W jednym przypadku naniesiono na nią amarantowy krzyż wraz z godłem na polu o tej samej barwie, w drugim - czerwone pole w kształcie rombu, na którym szeroko rozpostarł swe skrzydła biały orzeł. Fakt umieszczenia orła o typowo polskich cechach na czerwonym (amarantowym) polu jednoznacznie przesadza o narodowym charakterze omawianych flag, lecz zapewne zdumienie czytelników wzbudzi fakt, iż za barwę płachty tych flag przyjęto barwę białą.

Dla znawców historii polskich barw narodowych nie jest to jednakże zaskoczeniem - w czasach saskich biała barwa Sasów jako barwa królewska została przyjęta jako podstawowa barwa nie tylko na sztandarach [Ryc. 4], lecz także i na polskiej banderze.



*Ryc. 4. Sztandar pułku kawalerii gwardii z czasów saskich (1730 r.).
Strona odwrotna barwy białej z herbem dynastii Wettinów,
płat obszyty frędzlą złoto-szkarłatną. **)*

[Źródło: Muller R.: „*Die Armee August des Starken. Das sächsische Heer von 1730 bis 1733*”,
VEB Militar Verlag 1984]

Do naszych czasów zachował się egzemplarz bandery z czasów saskich 2/, znajdujący się w Muzeum Narodowym w Poznaniu. Na białej płachcie umieszczony jest na jej awersie haftowany srebrem Orzeł Biały, a na rewersie - wizerunek statku żaglowego [Ryc. 5]

2/ Autor piszący ten tekst w 1988 r. popełnił w tym miejscu poważny błąd opierając się na pracy Jerzego Pertka „*Polacy na morzach i oceanach*”, T. I, Wyd. Poznańskie 1981, który tamże zamieścił reprodukcję obu stron płata przedmiotowego weksylium opatrując je podpisem: „*Polska bandera z czasów Augusta II*”. Opiswane w tym miejscu weksylium, znajdujące się w Muzeum Narodowym w Poznaniu, jest bowiem nie banderą, lecz ... chorągwią cechu kupców! Zauważmy, iż statek żaglowy od dawna jest symbolem kupiectwa, stąd też spotykamy go np. w emblemacie Wyższej Szkoły Handlowej (dawniej: SGPIŚ) w Warszawie. [szerzej na ten temat w suplemencie do niniejszego artykułu].



Ryc. 5. Awers bandery polskiej z czasów saskich wg J. Pertka.

[Źródło: Pertek J.: „Polacy na morzach i oceanach”, T.I. Wyd. Poznańskie 1981. s.473]

Królewska, biała barwa Sasów może być zatem uznana za historycznie pierwszą oficjalną polską barwę państwową **3/**, tym bardziej, że biała barwa - w postaci białych kokard - była również w tym czasie barwą rozpoznawczą Wojska Polskiego.

Jest przy tym znamienne, że utworzenie i uznanie barw biało-czerwonych za narodowe barwy polskie przypada na okres późniejszy, bo na I połowę XIX wieku, a wprowadzenie ich oficjalnie na polskie flagi nastąpiło dopiero w 1864 r. Wtedy to określono, iż bandera polskiej marynarki wojennej będzie miała barwy biało-czerwone (ściślej: biało-amarantowe) **4/**.

Przyjęcie barwy białej na płachtach bander „*Polonji*” i fladze *Towarzystwa Polsko-Amerykańskiej Żeglugi Morskiej* było więc jakby nawiązaniem do historycznej pierwszej polskiej barwy państwowej, a fakt ten uzmysławia, jak bardzo zróżnicowane były na początku istnienia II Rzeczypospolitej poglądy na sprawę polskich barw narodowych i państwowych.

Równocześnie z projektami znaków narodowych, powstających na obczyźnie, zgłaszano także i w kraju propozycje wzorów polskiej bandery. Znane są dwie spośród zapewne wielu, przy czym trudno jest orzec, która z nich ma pierwszeństwo, gdyż powstały w tym samym czasie.

Jedną z nich zgłosił Włodzimierz Nałęcz, wybitny artysta, który zapoczątkował polskie malarstwo marynistyczne, członek *Towarzystwa „Bandera Polska”* i współredaktor (kierownik artystyczny) wydawanego przez *Towarzystwo* czasopisma o takim samym tytule.

3/ Można przyjąć, iż w czasach saskich barwa biała pełniła - jako barwa królewska i znak rozpoznawczy Wojska Polskiego - funkcję barwy państwowej. Jednakże nie była ona historycznie pierwszą polską barwą państwową - był nią w czasach Dawnej Rzeczypospolitej **karmazyn polski**, ciemna czerwień w odcieniu malinowym ! Wprowadzenie przez Sasów barwy białej jako *signum polonorum* ma swoją europejską proveniencję - dość wspomnieć, iż barwa biała była barwą królów Francji i stad też bandery francuskie z okresu przed rewolucją miały białe płachty. [Przyp. KJG - październik 2010].

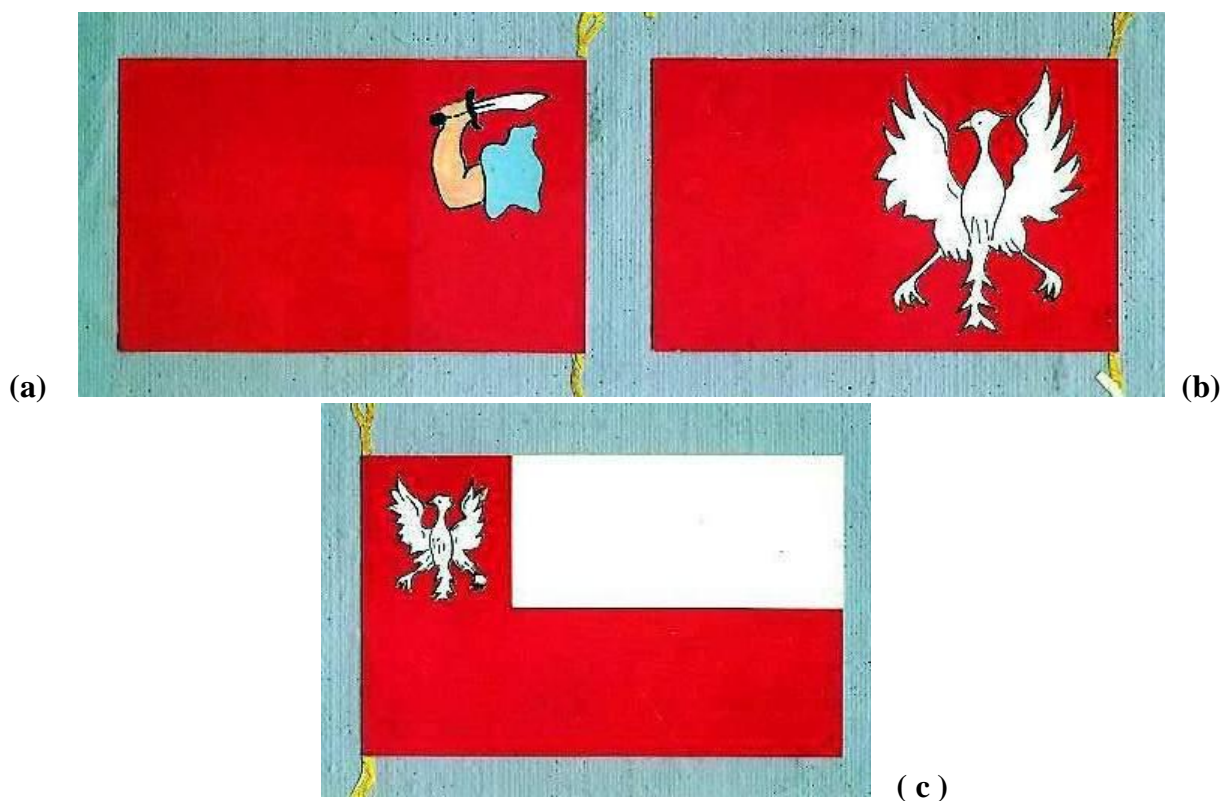
4/ Tu nieścisłość - amarant nie jest czerwiecią, to piękna barwa z grupy fioletów, nota bene nie występująca w naturze. Szerzej na ten temat [w]: Krzysztof [J.] Guzek: „*Spór o polskie barwy narodowe. Amarant i karmazyn.*”, Życie Warszawy, Nr 268 z dn. 10-11 listopada 1992 r., oraz [w]: Krzysztof J. Guzek: „*W amarantach i granatach. Rzecz o karmazynie polskim*”, Nasz Dziennik, Nr 25 z dnia 30 stycznia 2002 r..

W pierwszym numerze „*Bandery Polskiej*”, datowanym na maj 1919 r., Włodzimierz Nałęcz przedstawił swoje propozycje wzorów bander dla powstającej marynarki wojennej i handlowej, opierając się na historycznych wizerunkach bander polskich z XVII wieku. [Ryc. 6].



Ryc. 6. Winieta pierwszego numeru czasopisma „*Bandera Polska*” z projektem nowego wzoru polskiej bandery handlowej, zaproponowanym przez W. Nałęcza.
[Kopia egzemplarza „*Bandery Polskiej*” - w Arch. KJG]

Dla marynarki wojennej proponował on banderę o czerwonej płachcie z umieszczoną w kantonie ręką uzbrojoną w broń białą [Ryc. 7a] - na wzór bandery kaprów królewskich



Ryc. 7. Projekty bander wg W. Nałęcza (znane pod nazwa projektów Towarzystwa „*Bandera Polska*”). W rzędzie górnym : (a) - bandera dla marynarki wojennej oraz (b) - bandera dla marynarki handlowej, projekt oparty na historycznej polskiej banderze królewskiej (Ryc.9); u dołu; (c) - nowy projekt bandery handlowej zgodny z rysunkiem widniejącym w winiecie „*Bandery Polskiej*” [Rekonstrukcja barwna © KJG - AD 1988]

Zygmunta III i Władysława IV [Ryc. 8]; dla marynarki handlowej - banderę również czerwoną, z dużym wizerunkiem orła białego umieszczonym przy drzewcu [Ryc. 7b], względnie - banderę biało-czerwoną z orłem białym umieszczonym w czerwonym polu na białym, górnym pasie przy drzewcu (wzór - Ryc. 7c), przy czym preferował on dla bandery handlowej pierwszą z wymienionych koncepcji. Można dodać, że wszystkie trzy wzory wg projektu W. Nałęcza znane są w literaturze przedmiotu jako *projekty Towarzystwa „Bandera Polska”*.



Ryc. 8. Bandera kaprów królewskich z XVI w., znana literaturze pod nazwą „Soldatenflag”.
[Rekonstrukcja barwna © KJG - AD 1986]**)

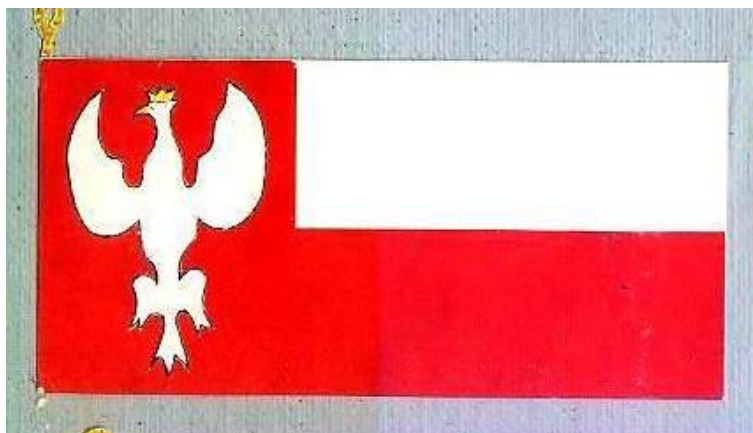


Ryc. 9. Wielka bandera narodowa z XV wieku.
[Rekonstrukcja barwna © KJG - AD 1986]**)

3 kwietnia 1919 r. pod przewodnictwem admirała K. Porębskiego, odbyło się w Sekcji Marynarki Wojennej Ministerstwa Spraw Wojskowych posiedzenie, na którym po długiej i wyczerpującej dyskusji na temat bander i flag Marynarki Polskiej wypracowano propozycje ich wzorów. W posiedzeniu tym uczestniczyło wielu oficerów marynarki (niestety, nie wymienionych z nazwiska) oraz płk. Bronisław Gembarzewski ^{5/}, wybitny znawca broni i barwy, twórca i pierwszy dyrektor Muzeum Wojska (Polskiego); obecny był także Włodzimierz Nałęcz, którego projekty zostały omówione powyżej. Można śmiało stwierdzić, iż było to gremium wysoce kompetentne.

^{5/} W tym czasie pracowała już pierwsza po odzyskaniu niepodległości Komisja Mundurowa WP. Dotychczas uważano, że płk. B. Gembarzewski zrezygnował z prac w tej komisji z powodu nieporozumień, szczególnie z jej członkiem Eligiuszem Niewiadomskim. Tymczasem płk. B. Gembarzewski jako wybitny znawca barwy i broni został oddelegowany ... do prac nad projektem ustawy o naczelnych znakach państwowych Rzeczypospolitej, powołanej pod wpływem interpelacji poselskich, domagających się ustalenia wzorów państwowej symboliki. Zapewne wspomiane tu posiedzenie w Sekcji Marynarki Polskiej było pierwszym spotkaniem tego zespołu, na którym poddano wyczerpującej dyskusji dotychczasowe propozycje. Dodajmy, że prace tegoż zespołu zakończyły się w czerwcu 1919 r. opracowaniem projektu ustawy „**O godłach i Barwach Rzeczypospolitej**”, która została na początku lipca 1919 r. wniesiona do Sejmu jako przedłożenie Ministerstwa Spraw Wojskowych. [Przyp. KJG - październik 2010]

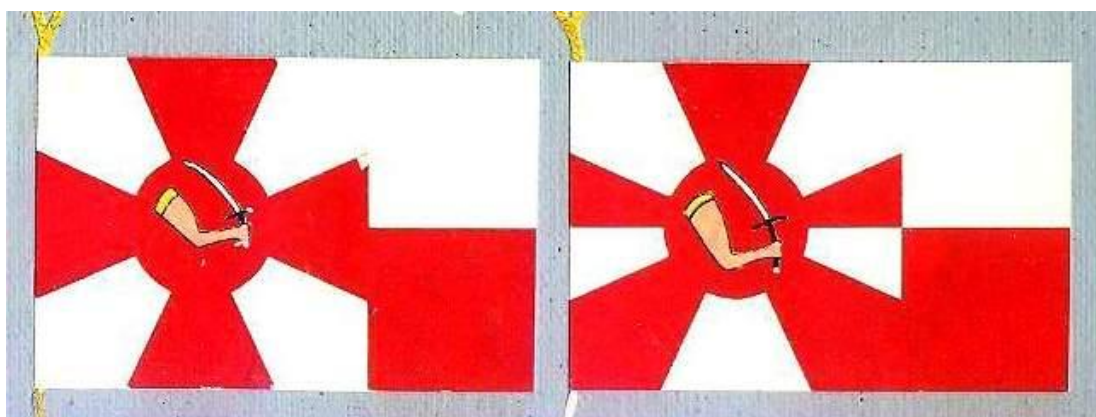
Uchwalono, że wzory poszczególnych flag Marynarki Polskiej winny być następujące: bandera dla Marynarki Wojennej - Orzeł Biały na czerwonym polu, zajmującym 3/8 długości flagi od drzewca, przy czym pozostałe 5/8 długości utworzone jest z dwóch biało-czerwonych pasów [wzór - Ryc. 10]; flaga marynarki wojennej (w dwóch alternatywnych rozwiązaniach) -



Ryc. 10. Projekt bandery dla Marynarki Wojennej, przyjęty na posiedzeniu w Sekcji Marynarki Ministerstwa Spraw Wojskowych w dniu 3 kwietnia 1919 r.

[Rekonstrukcja barwna © KJG - AD 1988]

czerwony lub czerwono-biały (o odwrotnie ułożonych barwach) krzyż kawalerski z wpisanim w jego centrum czerwonym kołem, na którym winna być umieszczona ręka z mieczem, pozostałe części obu wzorów flag również w postaci biało- czerwonych pasów [Ryc. 11];



Ryc. 11. Projekt flagi marynarki wojennej - w dwóch alternatywnych rozwiązaniach - przyjęty na posiedzeniu w Sekcji Marynarki Ministerstwa Spraw Wojskowych w dniu 3 kwietnia 1919 r.

[Rekonstrukcja barwna © KJG - AD 1988]

znak okrętowy w postaci długiej biało-czerwonej wstęgi, z krzyżem kawalerskim o odwrotnie ułożonych barwach, umiejscowionym przy drzewcu, zakończonej dwoma długimi językami [Ryc. 12]; dla marynarki handlowej „upaństwowionej” - bandera biało-czerwona z orłem białym w czerwonym, lekko owalnym polu, umieszczonym na białym pasie w pobliżu drzewca [Ryc. 13].

Z zachowanej w Archiwum Akt Nowych w Warszawie notatki z tego posiedzenia wynika, iż rozważana była także sprawa innych flag państwowych, a pod dyskusję poddano

również inne plastyczne rozwiązania flag dla marynarki polskiej, w tym zapewne i projekty Włodzimierza Nałęczca.

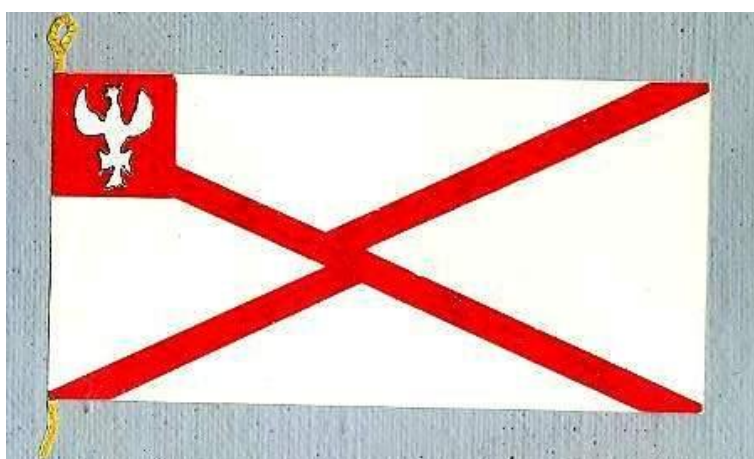


Ryc. 12. Znak okrętu przyjęty na posiedzeniu w Sekcji Marynarki Ministerstwa Spraw Wojskowych w dniu 3 kwietnia 1919 r. [Rekonstrukcja barwna © KJG - AD 1988]

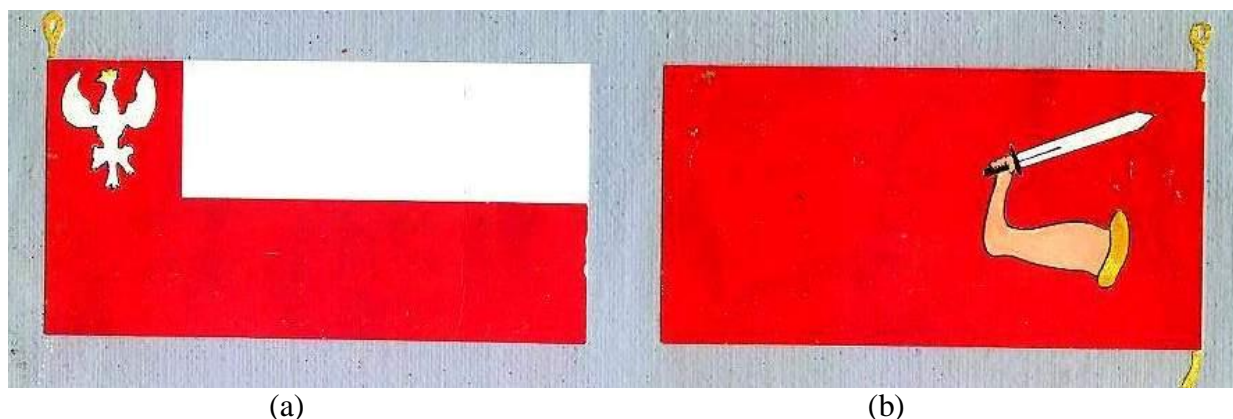


Ryc. 13. Bandera dla marynarki handlowej „upaństwowionej” - wzór przyjęty na posiedzeniu w Sekcji Marynarki Ministerstwa Spraw w dniu 3 kwietnia 1919 r. [Rekonstrukcja barwna © KJG - AD 1988]

Wizerunki flag, które nie uzyskały aprobaty zebranych - prawdopodobnie były to bandery dla floty handlowej i wojennej, nawiązujące swym wyglądem do wcześniejszych bander „Polonji” i projektów W. Nałęczca - przedstawione są na Ryc. 14 i Ryc. 15.



Ryc. 14. Projekt bandery handlowej - wzorowany na banderach „Polonji” - odrzucony na posiedzeniu w Sekcji Marynarki Ministerstwa Spraw Wojskowych w dniu 3 kwietnia 1919 r. [Rekonstrukcja barwna © KJG - AD 1988]



Ryc. 15. Projekty wzorów bander które nie uzyskały akceptacji na posiedzeniu w Sekcji Marynarki MSWojsk.: (a) - dla marynarki handlowej, oraz (b) - dla marynarki wojennej, obydwie nawiązujące do propozycji W. Nałęczą opublikowanych na łamach „Bandery Polskiej”. [Rekonstrukcja barwna © KJG - AD 1988]

W uchwalonych na posiedzeniu projektach istnieje kilka elementów, na które niewątpliwie warto zwrócić uwagę.

W proponowanych rozwiązaniach plastycznych przede wszystkim widać troskę o uwzględnienie tradycji historycznych - w projekcie bandery wojennej jest to duży wizerunek orła białego na czerwonym polu, a w projektach pozostałych flag dla marynarki wojennej - umieszczenie na nich zarówno krzyża kawalerskiego, nawiązującego nie tylko do tradycji polskiej husarii, jak również i ręki zbrojnej w białą broń, wzniesionej do ciosu - jako symbolu polskiej floty sprzed stuleci, tradycyjnego znaku polskich kaprów królewskich.

Rzuca się jednak w oczy pewna wspólna cecha uchwalonych projektów - wszystkie wzory flag skomponowane są z barw biało-czerwonych, a w każdym z nich widnieje charakterystyczny element w postaci biało-czerwonych pasów.

Jest jeszcze jeden ciekawy aspekt wypracowanej 3 kwietnia 1919 r. koncepcji flag dla powstającej Marynarki Polskiej. Była to **p i e r w s z a** próba kompleksowego opracowania flag państwowych, mająca - z uwagi na miejsce posiedzenia i skład obradującego gremium - charakter **o f i c j a l n e j** propozycji, przy czym w przeciwieństwie do wcześniejszych projektów, powstałych zarówno na obczyźnie, jak i do projektów W. Nałęczą, w tej koncepcji wzorów flag państwowych za godło Rzeczypospolitej przyjęto wizerunek orła białego z koroną na głowie [Ryc. 16].



Ryc. 16. Wizerunek orła na projektach flag dla Marynarki Polskiej z 1919 r.: (a) - w projektach W. Nałęczą - bez korony, (b) - w projektach przyjętych na posiedzenie w Sekcji Marynarki MSWojsk. - w koronie.

[Rekonstrukcja barwna © KJG - AD 1988]

Zwraca także uwagę inny ciekawy szczegół omawianego projektu flag dla Marynarki Polskiej. Mimo, iż niewątpliwie wszystkie ich wzory były bardzo dokładnie omawiane, w zachowanych notatkach z posiedzenia nie pojawia się nazwa „*proporzec marynarki wojennej*” dla flag przedstawionych na rycinie 11. Odnosi się wrażenie, że uczestnicy dyskusji do końca nie byli zdecydowani, która z flag uznać ostatecznie za banderę, a którą z faktyczny proporzec marynarki wojennej. Mimo, iż przy fladze, przedstawionej na Ryc. 10 w oryginalnych notatkach widnieje słowo „*Bandera*” - na szkicu wykonanym na marginesie tejże notatki z obrad, dla flagi tej nie przeznaczono miejsca na flagsztoku rufowym, a więc tam, gdzie tradycyjnie podnosi się banderę, lecz na szczycie masztu na śródkręciu, miejsce na drzewcu rufowym przeznaczając jednocześnie dla flagi przedstawionej na Ryc. 11. **6/**

Zapewne dyskutowana była także barwa uchwalonych projektów flag, a w tym i odcień czerwieni, jaki miały nosić bandery na swych płachtach. Uznano jednomyślnie, że czerwienią tą będzie barwa **paşowa**, a więc jedna z jasnych, wyraźnych odmian czerwieni **7/**.

Znamienne, że nie zaakceptowano barwy amarantowej, jako jednej z barw narodowych, mimo iż wystąpiła ona już wcześniej na banderach „Polonji” - i słusznie, gdyż jest to barwa z grupy fioletów, a nie czerwieni. (Problem „*czerwień czy amarant*” do dzisiejszego dnia budzi kontrowersje i jest źródłem wielu nieporozumień).

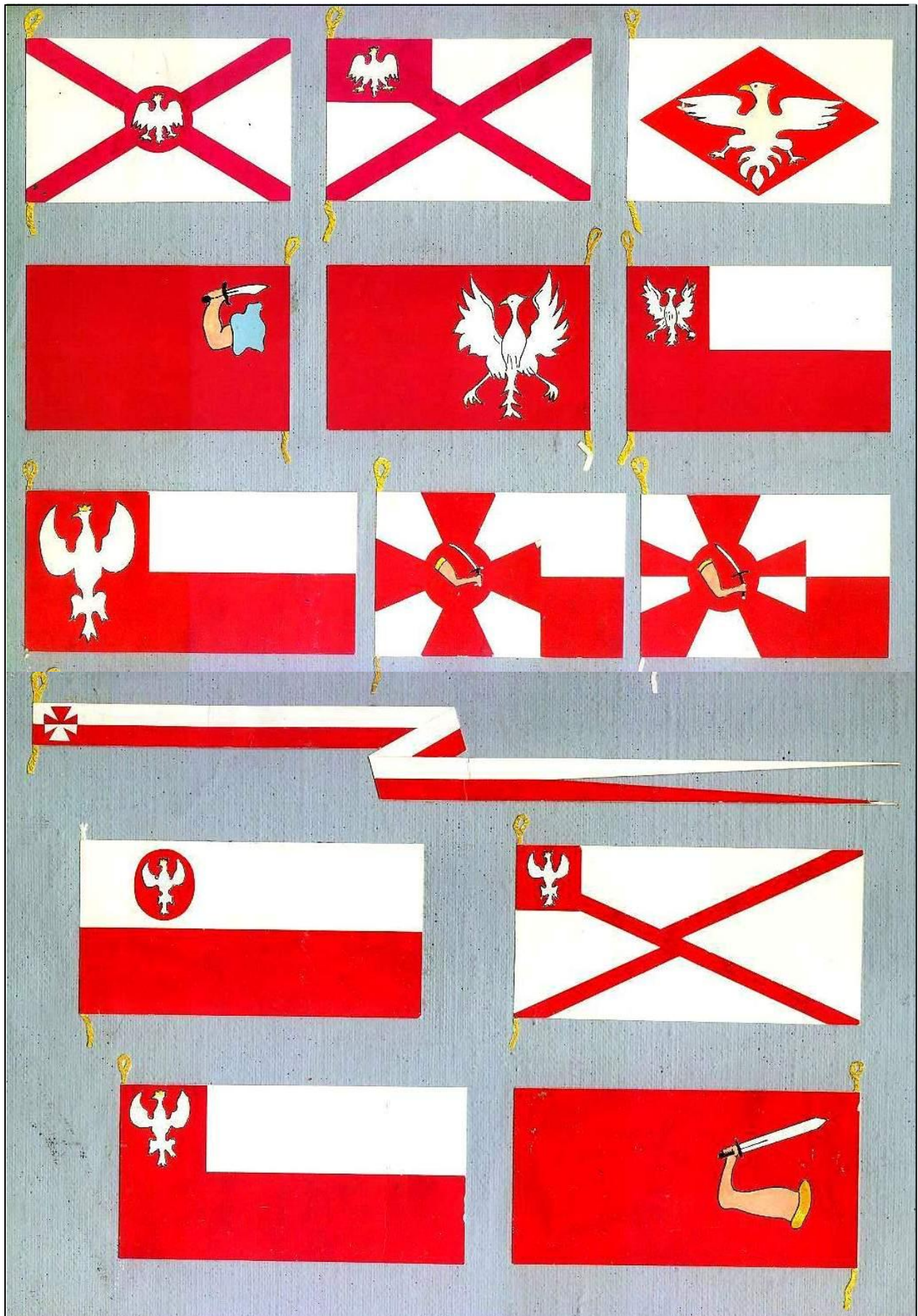
O tym, jak propozycje te zostały przyjęte na forum Sejmu Rzeczypospolitej i co z tego wynikło - w następnym odcinku cyklu **8/**.

Tekst, rysunki i reprodukcje
KRZYSZTOF GUZEK

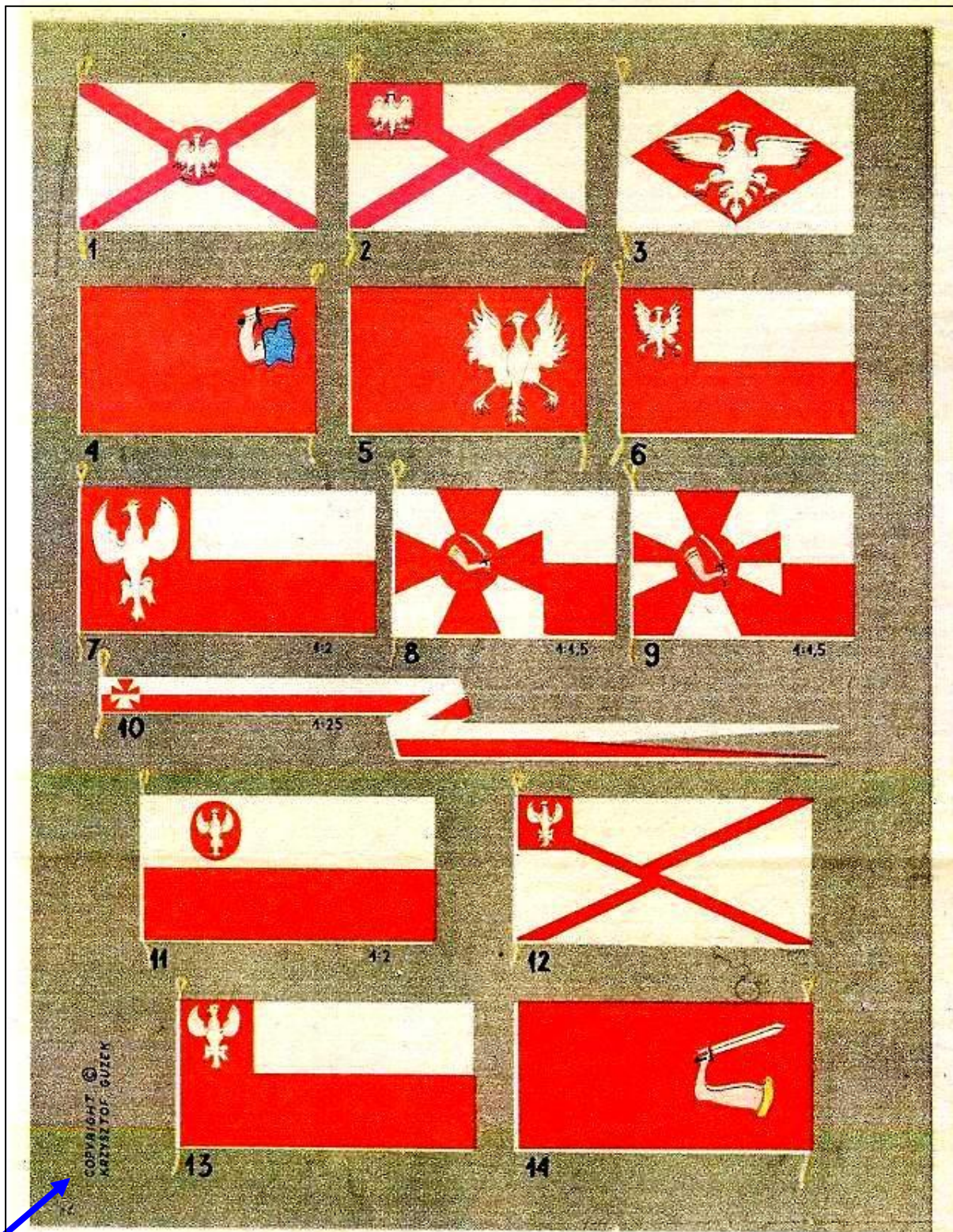
6) szkic, o którym mowa w tymże akapicie został opublikowany z komentarzem red. J. Micińskiego w „Morzu - Archiwum Neptuna”, Nr 10/1989 (patrz: Aneks 3 do niniejszego artykułu).

7) Jest to barwa w odcieniu czerwieni płatków maku (*franc.: ponce* = makówka).

8) W projekcie ustawy „O godłach i barwach Rzeczypospolitej Polskiej”, przedłożonej sejmowi w licu 1919 r., nie określono odcienia czerwieni w tekście ustawy, lecz wskazano na kanoniczną w heraldyce czerwień cynobrową (*vermillon*) w uzasadnieniu do tejże ustawy. Tak więc przyjęta przez Sejm w dniu 1 sierpnia 1919 ustawa wprowadzająca w życie podstawowe znaki państwa nie sprecyzowała odcienia czerwieni obowiązującego dla barw, flag Rzeczypospolitej oraz dla chorągwi i sztandarów Wojska Polskiego. Dopiero w 1921 r. w wydanej przez Ministerstwo Spraw Wojskowych dwujęzycznej, polsko-francuskiej książeczce pt. „*Godła i barwy Rzeczypospolitej Polskiej*” do druku barwnych wzorów państwowych znaków użyto **czerwieni w odcieniu karmazynu polskiego** [szerzej na ten temat {w}: *[Krzysztof Guzek]: „Stanisław M. Piaskowski: >Okręty Rzeczypospolitej Polskiej 1920 - 1946. Album planów. N.Y. 1981*”, Nautologia. Nr 3/95 z 1989 r., Recenzje i noty wydawnicze, s.62-63; także [w]: Krzysztof [J.] Guzek: „*Spór o polskie barwy narodowe. Amarant i karmazyn.*”, Życie Warszawy, Nr 268 z dn. 10-11 listopada 1992 r., oraz [w]: Krzysztof J. Guzek: „*W amarantach i granatach. Rzecz o karmazynie polskim*”, Nasz Dziennik, Nr 25 z dnia 30 stycznia 2002 r..

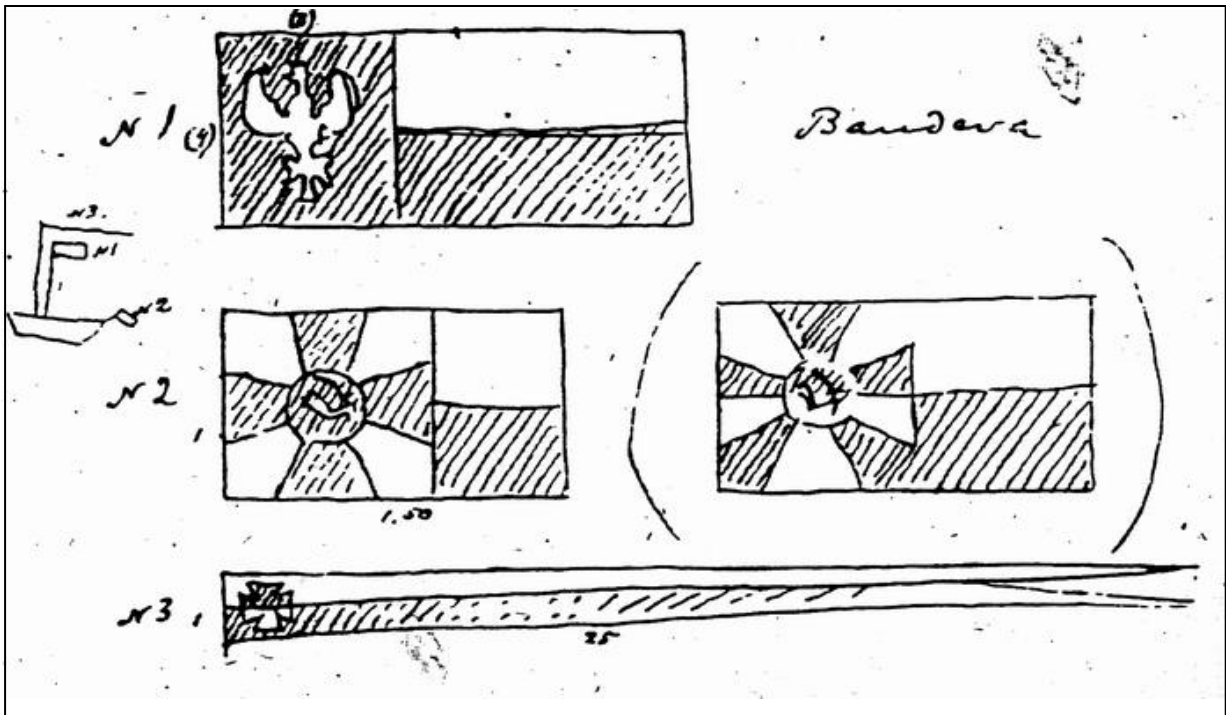


Ilustracja do artykułu: Guzek K. [J.]: „Z historii polskiej bandery. U zarania II Rzeczypospolitej”,
Morze, Nr 11/1988 - oryginał planszy w Arch.KJG . [© Copyright by KJG]



1 — Bandera statku „Polonia”, w/g projektu dla przyszłej polskiej floty wojennej. 2 — Bandera statku „Polonia”, po uwzględnieniu protestu. 3 — Flaga Towarzystwa Polsko-Amerykańskiej Żeglugi Morskiej. 4—6 — Projekty bander w/g W. Nałęcza (znane pod nazwą projektów Towarzystwa „Bandera Polska”); wzór 4 — bandera dla marynarki wojennej, wzór 5 — bandera dla marynarki handlowej, projekt oparty na historycznej polskiej banderze królewskiej, wzór 6 — nowy projekt bandery handlowej. 7—11 — Projekty wzorów bander i flag Marynarki Polskiej, uchwalone na posiedzeniu w Sekcji Marynarki Ministerstwa Spraw Wojskowych: wzór 7 — projekt bandery dla marynarki wojennej, wzory 8 i 9 — alternatywne projekty flagi marynarki wojennej, wzór 10 — projekt znaku okrętowego, wzór 11 — projekt bandery handlowej. 12—14 — Projekty wzorów bander dla marynarki wojennej i handlowej, które nie uzyskały akceptacji na posiedzeniu w Sekcji Marynarki.

Miesięcznik „Morze” Nr 11/1988 - ilustracja do artykułu Krzysztofa [J.] Guzka:
 „Z historii polskiej bandery. U zarania II Rzeczypospolitej”.
 Zwraca uwagę zastrzeżenia praw autorskich (!).



[J.M.]: W NAWIĄZANIU DO EPOKI ŻAGLOWCÓW *)

W listopadowym „Morzu” z ub. roku, źródłowym i b. interesującym artykule Krzysztofa Guzka pt. „U zarania II Rzeczypospolitej”, opisane zostały poczynania mające na celu utworzenie wzorca polskiej bandery oraz proporców i flag morskich, których potrzeba zaistniała z chwili odzyskania niepodległości w 1918 r.

Wspomniane tam zostało m. in. ważne posiedzenie z kwietnia 1919 r., zwołane przez admirała K. Porębskiego. Zgromadziło grupę osób kompetentnych, która miała takie wzorce opracować.

Zachowana notatka z tego posiedzenia zawiera odręczny szkic owych projektów, do dyskusji.

Autor artykułu zaproponował „AN”, aby zamieściła reprodukcje tego szkicu (nie zmieścił się przy artykule), bowiem jest przekonany, że zainteresuje on Czytelników. Podzielamy to przekonanie.

K. Guzek zwraca uwagę, iż proponowane miejsca podnoszenia flag (Nr 1, bandera dla marynarki wojennej - pod topem masztu na śródookręciu; Nr 2, flaga dla mar. woj. W dwóch alternatywach wykonania - na drzewcu rufowym !) nawiązywały do epoki okrętów żaglowych i do tradycji królewskich kaprów Zygmunta Starego czy floty Zygmunta III Wazy.

Repr. Krzysztof Guzek.

*) Powyższa notatka autorstwa Jerzego Micińskiego, redaktora naczelnego miesięcznika „Morze”, wraz z rekonstrukcją ryciny dokonaną przez KJG - opublikowane w „Morzu - Archiwum Neptuna”, Nr 10/1989 (s.32) - stanowią suplement do artykułu „U zarania II Rzeczypospolitej”. [Przyp.-KJG]